

СЕКЦІЯ № 2: ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Науковий керівник: Гордієнко С. Г., доктор юридичних наук, доцент

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ : ВИДИ АВТОРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Бараненко Іван Юрійович

студент 3 курсу КНУ ім. Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник:

Лисенко Олена Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного та європейського права

Право інтелектуальної власності є однією із найбільш динамічних галузей права у сучасному суспільстві. За останні десятиріччя предмет права інтелектуальної власності поширився на нові сфери суспільних відносин, в тому числі і ті, що стосуються сфери високих технологій та комп'ютерних Інтернет мереж. Правове регулювання діяльності у цьому полі, втім, є досить недосконалим на сьогодні та має наздоганяючий характер. Певною мірою це пов'язано з браком досвіду, з огляду на новизну та випереджаючий розвиток наукомістких технологій, певною мірою – з численими суперечками з приводу впливу права інтелектуальної власності на суспільство та певних наслідків його застосування. В решті решт, кінцевим критерієм доцільності будь-якої норми закону є її ефективність та позитивна дія на благо людства.

Одним із питань, що регулюється правом інтелектуальної власності, а конкретно, авторським правом, є законність прав особи на використання, зміну та розповсюдження програм для ЕВМ (програмного забезпечення, далі - ПЗ). Історія регулювання цього питання починається з поширення комп'ютерів та початку вивчення та написання програмних кодів в університетах США. Таке зайняття відносилось до суто академічних та потребувало участі у ньому багатьох спеціалістів, котрі могли внести поправки у програмний код, відповідно, питання захисту програм від їх незаконної зміни та використання не підіймалося. З подальшим розвитком електроніки та комерціалізацією ПЗ,

виникла потреба у захисті продуктів приватних фірм від нелегального копіювання та розповсюдження.

Наразі розповсюдження ПЗ регламентується нормами авторського права, що містяться у законах країн та міжнародних угодах (зокрема угода ТРІПС, яка регламентує загальні питання авторського права у країнах СОТ). Згідно статті 8 ЗУ «Про авторські та суміжні права», об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва є, серед іншого, комп'ютерні програми, бази даних. Статті 32, 33, 34 цього ж закону визначають порядок передачі права на використання творів, захищених авторським правом та встановлюють, що передача такого права можлива лише за умови укладення авторського договору. Авторський договір визначає ті права, котрими користується особа по відношенню до твору, режим використання твору, винагороду автора. Зазвичай, авторські договори у сфері ПЗ складаються юридичними відділами фірм-власників та укладаються користувачами при вчиненні конклюдентних дій, наприклад, встановлення програми, встановлення позначки при встановленні програми. Такі договори називаються ліцензіями, а ПЗ, що встановлено правомірно – ліцензійним.

Щодо прав, котрими володіє користувач програми, то вони визначаються в авторському договорі (ліцензії) та їх порушення карається цивільним та кримінальним законодавством. Інколи обмеження можуть доходити до абсурду, наприклад до заборони змінювати програмний код ПЗ, незважаючи на його некоректну роботу на комп'ютері користувача. Законодавець у Статті 24 встановлює, що особа, котра правомірно володіє ліцензією, може вносити зміни до програми, якщо інше не передбачено ліцензією, виготовляти одну копію програми для архівних цілей та декомпілювати комп'ютерну програму для одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із іншим ПЗ.

Альтернативою ліцензіям комерційних компаній є ліцензії відкритого програмного забезпечення. Їх розробку почав Фонд вільного програмного забезпечення під керівництвом Річарда Столмана. Завданням таких ліцензій є уніфікація правил розповсюдження вільного ПЗ, забезпечення сумісництва таких правил між собою та поширення ПЗ на безкоштовній основі. У цій галузі

вже є певні стандарти, але загалом такі ліцензії йдуть до уніфікації, оскільки правила розповсюдження, встановлені для одного продукту, можуть завадити його роботі з іншими продуктами.

Однією з основних ліцензій на вільне ПЗ є GNU General Public License (GNU GPL), розроблена Фондом вільного ПЗ. Її ціль – надати користувачу права копіювати, модифікувати, розповсюджувати програми (в тому числі на комерційній основі), а також гарантувати, що всі наступні користувачі будуть мати такі самі права. При цьому автори зберігають свої немайнові права, код містить імена усіх авторів, що приймали участь у його створенні.

GNU GPL надає користувачам наступні права: запускати програму з будь-якою ціллю, модифікувати програму, випускати модифікації у вільний доступ; при цьому вимагає від користувачів надавати доступ до програмного коду та розповсюджувати всі модифікації на основі попередніх напрацювань під цією самою ліцензією. Ліцензія не забороняє комерційного використання продукту, але спосіб її дії полягає в тому, що всі програми, що містять у собі частину коду за ліцензією GNU GPL, також мають розповсюджуватись за нею.

Іншою розповсюдженою ліцензією є BSD, котра була розроблена в університеті Берклі. За своєю суттю, ця ліцензія майже не накладає зобов'язань на користувача, тому випуск продукту за цією ліцензією нагадує його передачу у суспільне надбання. Від користувача BSD вимагає лише збереження авторства при повторному розповсюдженні, збереження цієї вимоги в наступних версіях та відмови від відповідальності за роботу продукту.

Третім видом ліцензій є ліцензії розроблені компанією Creative Commons, що спеціалізуються на авторському праві. Ці ліцензії мають багато регіональних варіантів та адаптацій та кілька варіантів самих ліцензій, котрі надають користувачам різний обсяг прав. Загалом, особливістю ліцензій Creative Commons є їх напівкомерційний характер. Тобто, автор обирає, які права він надає користувачам, а які залишає за собою, наприклад, може бути надане право використання контенту лише для некомерційного використання.

Вільні ліцензії є позитивним явищем у сучасному суспільстві, оскільки вони надають величезні можливості для розвитку ПЗ величезною кількістю

спеціалістів, а також для його вільного поширення та використання на благо суспільства. Однак при доступності базових елементів є шляхи комерціалізації ПЗ на вільних ліцензіях, наприклад, торгівля додатковим контентом, продаж бізнес-рішень. Суміщення вільного використання ПЗ та його комерціалізації на певному етапі – правильне рішення для багатьох проектів, а тому кількість продуктів на основі вільних ліцензій буде лише зростати.